

Takove knjige naj bi poslovenjevali naši pisatelji, ne pa vsakterih knjižur, ki jim pridejo v roke, ali so jim na ponudbo po tako imenovanih „Leihbibliothekah!“

Vi, dragi učitelji slovenski pa, in blaga duhovščina, katerim je izročena skerb za mladino, trudite se in skerbite, da se razširja pravi duh narodnosti in izobraženja tudi med prostim ljudstvom! Ne morete se več izgovarjati, kakor vaši predniki, da nimate mladini primernih knjig. Imate jih mnogo, več morda, nego se jih nadjate. Društvo sv. Mohora zaplodilo vam jih je že toliko, da vam je mogoče tudi prosti narod s primernim in koristnim berilom izobraževati. Da vam bode pa to koristno drevesce še bolje obrodilo, gojite ga po svoji moči, in razširjajte njegov plod med narodom; kajti le po tej poti mogoče je izbuditi v narodu pravo zavest in ljubezen do svojega jezika. Ni zadosti, da učitelj le skerbi, da se otroci nekoliko naučijo brati, potem pa, ko zapustijo šole, zopet vse pozabijo; treba je skerbeti, da se tudi doraščena mladina vadi lepih vednosti, ki so jej v korist celo življenje. Ne zamudite tedaj vgodne prilike, ljubi učenci, podvizajte se, razširjajte društvene knjige med narodom, in gotovo vam bodo rodile v malo letih mnogo dobrega sadu, in vaši učenci bodo vam še v sivi starosti hvaležni za blage nauke, katerih so si pridobili po vašem prizadevanji iz koristnih knjig. *)

Sirovost.

II.

Pravijo, da opice rade male otroke vgrabijo in seboj v gojzde odpeljejo; otrok, kteremu je stvarnik podelil neumerjočo dušo, um in pamet, zraste med opicami in se poslednjič popolnoma poopiči. V nekem potopisu smo tudi brali, da se je angleški mornar, ko se je barka razbila, iz morja rešil in prišel med divjake v Avstralijo, kjer je več let živel. Ko pa poslednjič

*) Prosimo večkrat kaj takega! Sedanja šolska mladina marsikaj vidi in slisi v šoli in skusi, ter skuša vzlasti pri podučevanju manjših učencev ali v občeivanji med prostim narodom, kar utegne podučno in spodbudno biti celó starejim učiteljem, kateri niso imeli tako lepe prilike, kakoršno imajo sedanjí učenci. Zlato priliko tedaj tudi drugim v prid zlato porabite!

vendar pride med omikane ljudi, se jih boji, in se trese pred njimi, kakor plaha zver. Človek je tedaj takošen, kakoršna je njegova okolnost; pri vljudnih, krotkih ljudeh, je vljuden in krotek, pri boječih bojazljiv, pri sirovih in togotnežih pa sirov in togotnež. Otroci prišedši v šolo seboj prinesó živo sliko domače hiše, v kateri so zrastle; šege in navade v hiši so tudi njih šege in navade, in nehoté dobri otroci hvalijo domačo hišo, sprideni pa so prvi in naj glasnejši oznanovavci domačih nerodnost in napak. To je splošno resnično, ali pozamesnemu človeku ne veljá vselej; večkrat imajo dobri starši malovredne otroke in pri slabih starših izrastejo večkrat prav dobri otroci; nauki in zgledi, ktere vidijo nad dobrimi ljudmi, jih zboljšajo. Božja previdnost skerbí za posamesnega človeka in za vesvoljni rod človeški, in svet bi se bil spridil zavoljo svojih napačnosti, ko bi višji vladar tako modro in skerbno ne čuval nad pravico in nravo.

A nekaj družega vemo, kar je gotovo resnično in se tudi vselej zgodi. Slabo šolo raznašajo in oznanujejo nje lastni učenci; njih sirovo in divje obnašanje toži učenika pred vsem svetom. Kako je vendar to? Sej otroci veliko lepih naukov slišijo, in ni ga učenika, da bi jih nalašč napačno učil, da bi jih vadal sirovosti in neotesanosti. — Tega tudi ni treba; otroci se med seboj vsega tega naučé. Učenci so živi in vroče kervi; njih živost se rada preverže v sirovost in prešernost, torej vidimo, žalibog! da se učenci v časih obnašajo, kakor na pol divjaki, veliko bolj sirovo in neotesano od neučenih in kmečkih ljudi. En sam ošabnež in sirovež nagne celo versto lahkomišljenih mladenčev na svojo stran po pregovoru: „Ena sama garjeva ovca okuži vso čedo, in tako sprideni vsakega iz med verstnikov, kateri ne trobi ž njimi v en rog, zasramujejo in zaničujejo, in ponašajo se s djanji, katerih bi se mogli sramovati, in bolj ko debele in nespodobne besede kdo izgovarja in hujše burke uganja, tim večja pohvala mu doní iz ust lahkomišljenih ali pa tudi spridenih poslušavcev. Večje in bolj številne pa, ko so šole, toliko težjeje je varovati jih sirovosti in spačenosti, toliko težjeje nalogo imajo učniki po takih šolah. Pripomočki, ktere učenik rabi, da odvráča sirovost in neotesanost in vadi učenec vljudnosti in lepega obnašanja, so pa nekoliko ti le: 1. lastni zgled, 2. šolski red (disciplina), 3. nauk. Otroci so pri enem učeniku naj manj eno leto, večkrat pa tudi še dalje.

Ce tedaj hočeš, da bojo tvoji učenci vljudni in prijazni, da bodo svojega bližnjega in prednike spoštovali, obnašaj se tako, da se bodo tudi v teh čednostih nad tabo zgledovali. Ni je reči, ktere bi otroci nad učenikom tako dobro ne zapazili in je tako hitro posnemali, kakor je njegovo vnanje obnašanje, njegovo govorjenje; in če ga v dobrih rečeh ne posnemajo, posnemajo ga gotovo, če se sirovo, neotesano in togotno obnaša. Dobro bi bilo, ko bi se učenik vselej, kedar v šolo gre, dobro zapomnil, da ima toliko kritikarjev, posnemovavcev ali oponašavcev pred seboj, kolikor je otrok v šoli. Tedaj, učenik, bodi sam takoščen, kakoršne hočeš druge izrediti; bodi vljuden in prijazen, postrežljiv in poterpežljiv, če hočeš izrežati ljudi, kteri se bodo vljudno, prijazno obnašali, bližnjega in prednike spoštovali.

2. Šolski red (disciplina) bodi v obče bolj oster, natančen, pred vsem pa dosleden; kar danes grajaš, jutri nikar ne hvali, kar enemu prizanesoš, na drugem ne kaznuj. Dober učenik je sicer posamesnemu otroku prijazen, ali ne dopušča nobenemu, da bi šolski red zanemarjal ali kazil; dalje pazi na učence, kedar v šolo prihajajo, kedar iz šole grejo, gleda, kako se med potjo obnašajo; ne terpi med njimi prepira ali celó pretepa. Prelomovavce šolskih postav, tudi če je treba, občutljivo kaznuje; otroci so živi in iz domače hiše ali iz svoje okoljnosti toliko sirovosti seboj prinesó, da mora učenik z ojstrim nožem trebiti izrastke, začete v sirovosti in neotesanosti, sicer bi se vsa njegova šola posrovila, in boljši otroci in njih previdni starši bi se take šole ogibali. Nekteri pseudo-humanisti imenujejo šolo sirovo, če telesno kaznuje neubogljivce; tistim bi rad izročil le za en dan šolsko mladost; rad bi slišal, kaj bi potem rekli.

3. Šolski nauk je poslednjič, ki serce požlahnuje, um bistri in pamet razvija. Šolski red obsega le po vnanjem, je tedaj le lupina, in pripravlja gladko stezo tečnemu nauku, — ali jedro je pravo in dobro podučevanje. Že Horacij je prepeval: „Zvesto učenje žlahnih ved blaži obnašanje, in varuje ga sirovosti“. Med perve nauke, kteri serce požlahnujejo in človeka učé prave vljudnosti, je poduk v veri, dalje pa tudi drugi nauki, če ne bistrijo le uma, temuč tudi serce požlahnujejo. Lepo priliko za to ima učenik pri branji, pri zgodovini, pri zemljepisji, posebno pa pri prirodopisji.

Otrok ne miruje; če ne dela, igra se, ali pa kaj družega uganja; prirojeni nagon za delavnost se pri njem zbuja.

Otroci, ktere v zgodnji mladosti k delu silijo in priganjajo, kakor se na kmetih godi, na pol niso tako sirovi in nevbogljiivi, kakor otroci revnih ali zanikernih staršev po mestih, kateri se celi dan po ulicah klatijo. Tedaj naj učenik vadi otroke delati, kolikor je mogoče. Nagon za delavnost ali tudi kratkočasovanje zapelje otroke, da rastline poškodujejo in živali terpinčijo, kakor da n. p. tičem gnejzda razdirajo, ali iz kebrov mline narejajo, da iz lepih ravnih stebelj si palice ali piščalike delajo. Prirodopisje pa otroka napeljuje, da vstvarjene reči pazljivo ogleduje in živali ne muči, kajti stvarnik je usmiljenje do žival ne le priporočal, temuč na ravnost zapovedal: „Volu, ki ti žito mane, gobca nikar ne zavezuj! Če najdeš po potu na drevesu ptičje gnejzdo in starko na jajcih ali mladičih sedeti, izpusti jo, da se ti bo dobro godilo in da boš dolgo živel“. Terpinčenje žival je tudi po deželjskih postavah prepovedano. Otrok, kateri iz kratkega časa živali muči, bo gotovo neusmiljen do ljudi; njegova sirivost izhaja iz hudobnega serca.

Med nauke, kateri čutila blažijo, je tudi poduk v petji. Pevske družbe se sicer rade zveržejo v pivske družbe; boljše pa so, kakor druge navadne društva, kakoršne imajo dečki med sabo.

Različni nauki tedaj, med prvimi pa versk nauki, dobre šole, pred vsem pa lepi zgledi, požlahnujejo šege in vede, in kedar bodo vsi ljudje na svetu dobri kristijani in po moči omikani, tačas ne bo sirovosti in divjosti več med človeškimi otroci; dokler bodo pa strasti gospodovale človeškemu rodu, pa tudi sirovost ne bo zginila iz sveta; prikazovala pa se bo sedaj v kmečki suknji, sedaj pa v gosposki obleki; ostane pa zmirom le sirovost.

M—k.

Pomenki o slovenskem pisanji.

VII.

T. Rusje še sedaj kmetom pravijo krestjani, kmeticam krestjanke, in kmečki stan jim je krestjanstvo (Bauernstand).